

Zdenko Jovišić

Visoko evanđeosko teološko učilište u Osijeku

Republika Hrvatska

zdenko.jovisic@gmail.com

DOI: 10.18485/rit.2022.20.38.5

УДК: 613.86:2

Originalni naučni rad

Datum prijema: 27.1.2022.

UTJECAJ RELIGIOZNOSTI NA MENTALNO ZDRAVLJE

Rezime

Svrha ovog rada je prikazati odnos između religioznosti i mentalnog zdravlja osobe. Religija, odnosno religioznost kao čovjekovo iskustvo religije u osobnom životu, pojava je koju uočavamo u samim čovjekovim začecima. Društvo je, u mnogim njegovim segmentima, prožeto snažnim utjecajem religije. Mnogi istaknuti pojedinci u povijesti iznijeli su svoja zapažanja u pogledu tog utjecaja na čovjekovu psihu, odnosno mentalno stanje. Ovaj rad dijelom prenosi promišljanja nekih od njih. U svrhu boljeg razumijevanja utjecaja religioznosti na mentalno zdravlje važno je prije svega definirati istu. Iskustva i zapažanja profesionalaca koji se bave poljem mentalne higijene pokazala su kako postoje dobri i blagotvorni učinci religioznosti na ljudsku psihu, kao i oni negativni. Iako ne u potpunosti i iscrpno prikazani su neki od njih. I na kraju, za potrebe ovog rada istražen je pojam ekleziogene neuroze kojim se nastojalo pobliže objasniti taj dinamičan odnos između religioznosti i mentalnog stanja pojedinca.

Ključne riječi: religija, religioznost, mentalno zdravlje, ekleziogene neuroze.

Uvod

Tema ovog rada je utjecaj religioznosti na mentalno zdravlje osobe¹. Mnogi se slažu kako je čovjek *homo religiosus*, odnosno da je čovjekova egzistencija inherentno religiozna. Religija i religioznost je od davnina prisutna u ljudskoj stvarnosti.

Različiti teolozi i filozofi u prošlosti su govorili i pisali o svezi između religioznosti i psihičkog, odnosno mentalnog stanja pojedinca. U bližoj povijesti njima su se pridružili psihijatri, psiholozi, te stručnjaci iz drugih grana znanosti, koji su iznijeli svoja zapažanja i zaključke na temu spomenutog odnosa.

Ovaj rad manjim dijelom rasvjetljava, opisuje taj kompleksan, dubok, te ponekad nedokučiv odnos između religioznosti i ljudske psihe.

¹ Rad je nastao u okviru predmeta *Uvod u sociologiju i sociologija religije*, predavač prof. dr Zorica Kuburić

Stoga, pitanja koja će biti postavljena u ovom radu su slijedeća: Uzrokuje li religioznost mentalne probleme, odnosno duševne smetnje? Što je nezdrava religioznost? Što su to ekleziozene neuroze? Postoje li pozitivni učinci religioznosti na mentalno stanje osobe?

Iako ovaj rad ne pretendira dati cjelokupnu sliku odnosa između religioznosti i mentalnog zdravlja čitatelj će dobiti malo bolje razumijevanje tog dinamičnog odnosa.

1. Religija – moćna sila

Možda je suvišno i pisati o snazi, odnosno utjecaju religije u prošlosti, ali i danas. Njezin trag u povijesti čovječanstva je bio golem. Religija je od davnina oblikovala društvo u mnogim njegovim segmentima poput obiteljskog, kulturnog, političkog, ekonomskog, zdravstvenog, itd. Ipak, danas se čini kako puno stručnjaka, posebno s polja mentalne higijene, nije u potpunosti svjesno njenog utjecaja. Zanimljiva su razmišljanja Pincusa koja je iznio u predgovoru knjige naslovljene *Handbook of Religion and Mental Health* (Koenig, 1998): „Povezanost duhovnosti i religije s bolešću, zdravljem, te mentalnim zdravljem su neizbježne... stručnjaci za mentalno zdravlje trebaju biti bolje pripremljeni kako bi bolje iskoristili ove povezanosti na dobrobit pacijenata.“²

Također, spominjući pojam religije, važno je osvrnuti se na značenje, odnosno definiciju tog pojma u svrhu boljeg razumijevanja odnosa spram mentalnog zdravlja. Treba istaknuti kako već tada nastupaju značajni izazovi jer pojam religije je složen, kompleksan, heterogen, te postoji puno definicija o tome što je to religija. Sociologinja religije Kuburić je dobro sažela kompleksnost religije kada je rekla: „Kada govorimo o religiji, ne možemo je posmatrati kao jedinstveni i homogeni fenomen, jer ona to nije čak ni u formi jedne o njih. Vrijeme u kojem živimo karakterizira postojanje širokog dijapazona religijskih uvjerenja i praksi na temelju kojih se osmišljavaju definicije i teorijski pristupi.“³

Ipak, sažeti pojam religije iz monoteističke perspektive označavao bi povezanost i vjerovanje u biće koje nadilazi materijalni svijet koji okružuje čovjeka. Taj pojam bi mogao dobro opisivati pritom imajući na umu da svaka pojedinačna religija ima svoju praksu, vjerovanja, jezik i simbole.

² Harold G. Koenig, *Handbook of Religion and Mental Health*, (San Diego, CA, Academic Press, 1998)

³ Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernika*, (Novi Sad, CEIR, 2021), 49

Usko vezano uz pojam religije je religioznost. Religioznost uključuje više dimenzionalnu stvarnost i to: „religiozno vjerovanje (ideološka stvarnost), religiozni čini (ritualna dimenzija), religiozni osjećaji (iskustvena), religiozno znanje (intelektualno znanje) i religiozna prožetost (konsekvencijalna dimenzija)“.⁴

Stoga, religioznost se može opisati kao iskustvo koje vjernik proživljava unutar svoje religije.

Uzimajući u obzir snagu i moć religije, odnosno intezitet vjere koji vjernik proživljava u osobnom životu, tada sigurno postoji utjecaj na vjernikovu psihu, odnosno mentalno zdravlje. Kuburić dobro progovara kada opisuje taj utjecaj riječima: „Religija ima snažan utjecaj na ličnost time što s jedne strane, dovodi do dna antropološke razočaranosti, a s druge do euforije božanskog bića u sebi...religijsko iskustvo ima snažan utjecaj na ličnost“.⁵

1.1 Freud i Jung

Imajući u vidu temu ovog rada valja istaknuti dvije važne osobe koje su ostvarile značajan utjecaj na polju psihologije u prošlom stoljeću, ali imaju utjecaj i danas. To su Sigmund Freud i Carl Gustav Jung. Djelokrug rada ovog dvojca je opsežan, ali za potrebe ovog rada ističemo njihova promišljanja o religiji u odnosu na mentalno zdravlje.

Sigmund Freud nema dobro mišljenje o religiji, odnosno njezinom utjecaju na mentalno zdravlje. Freud vidi religioznost kao mentalnu bolest, čovjekovo utočište u nemogućnosti da se suprostavi silama prirode, nagonskim silama u sebi. Religija je opasna i loša, kako za pojedinca tako i za cjelokupno društvo. Ona je kolektivna neuroza koja pogađa previše ljudi.⁶

S druge pak strane, Jung ima pozitivan odnos prema religiji i njezinom utjecaju na čovjeka. Religioznost je svojstvena čovjeku, te pomaže čovjeku jer mu donosi smisao i svrhu u životu, a što je važna prepostavka mentalnog zdravlja. U suprotnosti s Freudom, Jung drži kako „religija proizlazi iz punoće života, a ne iz njegovog siromaštva. Zato je Jung više cijenio religioznost do koje se došlo samostalnim traganjem, mimo obitelji i tradicije.“⁷

4 Mihalj Szentmartoni, „Religioznost i duševno zdravlje“, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 38. No. 2, 1983, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54653>, pristupljeno: 21.12.2021, 115

5 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernika*, (Novi Sad, CEIR, 2021), 61

6 Sigmund Freud, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, Dostupno na: <https://iep.utm.edu/freud-r/>, pristupljeno: 21.1.2022.

7 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernika*, (Novi Sad, CEIR, 2021), 59

2. Mentalno zdravlje

U svrhu razumijevanja utjecaja religioznosti na mentalno zdravlje važno je pojasniti, odnosno definirati pojam mentalnog zdravlja. Iako nema općeg konsenzusa o definiciji mentalnog zdravlja Svjetska zdravstvena organizacija je ponudila svoje viđenje mentalnog zdravlja. U njihovim dokumentima navodi se kako je mentalno zdravlje „stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s normalnim životnim stresovima, može raditi produktivno i plodno te je sposoban (na) pridonositi svojoj zajednici“ (World Health Organization, 2004).

Stoga, mentalno zdravlje možemo opisati kao psihološku dobrobit koja se manifestira u životnom zadovoljstvu, „dobrim odnosima s drugima, samoprihvatanjem, i u odsustvu psihičkih problema, kao što su svakodnevne psihičke poteškoće, psihički poremećaji i psihičke bolesti“. ⁸ Ono ne znači da smo uvijek sretni i nasmijani, ali dobro mentalno zdravlje pomaže čovjeku kako bi prihvatio svoje emocije te se suočio s teškoćama upotrebljavajući svoja znanja, vještine i sposobnosti.

Među najčešćim mentalnim poremećajima, odnosno bolestima, ubrajaju se: depresija, tjeskoba, bipolarni poremećaj, shizofrenija, post traumatski stres, opsesivno kompulzivni poremećaj, poremećaji ličnosti, demencija.

3. Nezdrava religioznost

Premda je na početku ovog rada istaknuta nedvojbena povezanost religije u odnosu na mentalno zdravlje ipak „ne može se tvrditi da bi religioznost mogla biti uzrokom teških duševnih oboljenja“. ⁹ Bilo bi pretenciozno i netočno tvrditi kako je religija, odnosno religijsko iskustvo, uzrok npr. shizofrenije, psihoze, te drugih mentalnih poremećaja kod ljudi. Religioznost nije uzrok mentalnih bolesti ali „u određenim uvjetima može dovesti do patološke strukture ličnosti“. ¹⁰

Patološke promjene u mentalnom stanju vjernika događaju se u onom trenutku kada je religiozna misao umjetno predimenzionirana, te može dovesti do

⁸ Dubravka Hajek, *Odnos religioznosti i mentalnog zdravlja*, Filozofski fakultet Osijek, Dostupno na: <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:515>, pristupljeno: 29.12.2021, 5.

⁹ Mihalj Szentmartoni, „Religioznost i duševno zdravlje“, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 38. No. 2, 1983, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54653>, pristupljeno: 21.12.2021, 116.

¹⁰ Isto, 115.

rascjepa ličnosti, gdje pojedinac gubi kontakt sa svojim socijalnim okruženjem, jer je potpuno uronjen u vlastitu religioznost.¹¹

Isto tako, valja istaknuti kako „nezdravu religioznost najčešće uzrokuju iskrivljene predodžbe o Bogu, iskrivljenje predodžbe o sebi i bolna iskustva i osobne zle sklonosti“.¹²

Jedan od glavnih faktora koji direktno utječe na razvijanje nezdrave religioznosti su iskrivljene slike o Bogu. Posljedice su patološki strah, skrivanje i pobuna protiv Boga, te naposljetku duševne smetnje kod vjernika. „Kao komponente iskrivljenih predodžbi o Bogu navode se osobne zastrašujuće i neurotizirane slike o Bogu. U to spadaju, sve one predodžbe o Bogu koje zastrašuju čovjeka i oštećuju povjerenje prema njemu“.¹³ Među njima se nalaze i one koje ga opisuju kao strogog suca, ili pak nemoćnog i nezainteresiranog Boga. Bog ćudljive naravi koji stalno moralizira još je jedna od krivih predodžbi o Bogu koji vjernici mogu imati.

Nesumnjivo je da je iskrivljena predodžba o sebi u korelaciji s nezdravim religioznim životom. Osobe koje su sklone perfekcionizmu imaju određenu opasnost da razviju nezdrav karakter. Vjernici su na poseban način izloženi toj opasnosti, jer „što više znaju o idealnoj slici o sebi, kakvi trebaju biti, što više znaju pravila i norme svoje religije, to su svjesniji svojih nedostataka i svoje krivice“.¹⁴

Osobe koje nose iskrivljenju predodžbu o sebi teško mogu voljeti druge, sebe, ali u konačnici Boga. „Jer kako su nezadovoljne sobom, tako su nezadovoljne i Bogom, u trenucima razočarenja i neuspjeha postaju nepovjerljive prema Bogu, pitajući se zašto im ne pomogne“.¹⁵

3.1 Ekleziogene neuroze

U znanstvenoj literaturi je poznat pojam pod imenom „ekeziozna neuroza“. „Ekeziozne su neuroze oblici nezrela ponašanja, a obuhvaćaju neurotičnu religioznost koju karakterizira kontradiktorno ponašanje; s jedne strane utopistička naivnost, a s druge racionalizam, s jedne strane moralna hiperskrupuloznost, a s druge laksizam; prezir prema vlastitom tijelu uz isto-

11 Isto, 116.

12 Marijana Došen, *Religioznost i duševno zdravlje*, Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/djkb:55/preview>, pristupljeno: 8.1.2022, 15.

13 Isto, 16.

14 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernika*, (Novi Sad, CEIR, 2021), 8

15 Marijana Došen, *Religioznost i duševno zdravlje*, Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/djkb:55/preview>, pristupljeno: 8.1.2022, 19

dobnu hipohondriju; agresivnost prema vjerskim autoritetima i istodobno servilnost; sklonost pokazivanju i istodobno želja da se sakrije; potreba da bude čašćen i istodobno sažlijevani svi su ti oblici u osnovi patološke naravi.“¹⁶

Tvorac termina „ekleziogena neuroza“ je njemački psihijatar Klaus Thomas koji je pokušao opisati „neurotične simptome pojedinaca od kojih se očekuje da žive po zakonima i standardima Crkve prije nego što su došli do stupnja zrele vjere.“¹⁷

Ekleziogene neuroze su uzrokovane nedovoljnim poznavanjem ili pogrešnim shvaćanjem vjerskih istina. Vjernik ne razumije vjeru i Boga na ispravan način. Stoga, ekleziogene neuroze, odnosno njezine bitne čimbenike, može se uočiti u nezdravoj religioznosti. „Karakteristike su te religioznosti infantilna egocentričnost, zadržtost, netolerantnost, utilitarizam, ekshibicionizam, te potreba da religija služi u svrhu stimulacije vlastitog ega.“¹⁸

Psihijatar D'Acquino „razrađuje deset psihopatoloških tipova religioznosti kao uočljive tipove ekleziogene neuroze: ovisna religioznost, religioznost koja nagrađuje, zamjenska religioznost, religioznost iz straha, mazohistička religioznost, hipomanična religioznost, opsesivna religioznost, svjesni i nesvjesni neurotični ateizam, neurotičko vjersko obraćenje. U tim tipovima, koji dakako obuhvaćaju nezrele osobnosti i nezrele psihoafektivne ličnosti, najbolje se prepoznaje temeljene značajke ekleziogenih neurotika.“¹⁹

U daljnjih nekoliko rečenice spomenut ćemo karakteristike nekih od njih:

Ovisna religioznost – ovom tipu pripadaju osobe koje su nesigurne, nestabilne, te ne vole preuzimati odgovornost za sebe. Uvijek su u potrebi za jakim osobama, ličnostima, naposljetku Crkvom, kao institucijom, koja im pruža mir i sigurnost.

Religioznost koja nagrađuje – karakteristično za ovaj tip religioznosti je ostvarivanje vlastitih interesa, odnosno ispunjavanje vlastitih potreba. Vjera je svedena na formalizam, a Bog je potreban samo u kriznim situacijama.

Religioznost iz straha – ova vrsta religioznosti prvenstveno vidi Boga kao onog koji kažnjava, kao onog koji nas privlači, ali i odbija. Stoga je strah i ank-

¹⁶ Ilija Živković, Suzana Vuletić, „Ekleziogene neuroze u psihopatološkim oblicima religioznosti“, *Društvena istraživanja*, 16 (2007) VI. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19259>, Pristupljeno: 8.1.2022, 1268

¹⁷ Isto, 1269

¹⁸ Isto, 1271

¹⁹ Isto

sioznost prisutna u ovom tipu religioznosti. Također, uočljiv je legalističan pristup vjeri, odnosno Bogu.

Zamjenska religioznost – ovom tipu nezrelih osoba religija je zamjena za njihovu nesposobnost u komuniciranju s drugima.

Mazohistička religioznost – mazohisti su nezrele psiho-afektivne ličnosti, te su sklone poniženju, neuspjehu i samokažnjavanju. Neurotični mazohist ima tendenciju da putem osobne patnje i žrtvovanja stekne zadovoljstvo. Odnos prema Bogu je u stanju krajnje podređenosti.

Hipomanična religioznost – Ove osobe „svojataju sebi pravo na karizmatične vođe. Odgovara svojevrstnoj narcisoidnoj hipertrofiji ega koji se identificira s idealnom slikom o sebi.“²⁰ Također, ove osobe su vrlo arogantne, ponosne, netolerantne prema nevjernicima ili pripadnicima neke druge religije, i to ponajviše zbog osjećaja nesigurnosti u vlastitij vjeri.

4. Pozitivna uloga religioznosti

U predhodnom tekstu je bilo govora o nezdravoj religioznosti i njezinim negativnim učincima na mentalno zdravlje pojedinca, odnosno vjernika. Važno je ponovo istaknuti kako religija, odnosno religioznost nije uzrok mentalnih bolesti, ali u određenim stanjima može dovesti do patološke strukture ličnosti.

I kao što se religioznost u određenim stanjima može negativno odraziti na pojedinca, u slijedećim retcima istaknuta je pozitivna uloga religije, odnosno religioznosti, na mentalno zdravlje pojedinca.

„Nutarnji milieu“

Koncept „nutarnji milieu“ smislio je Satura (1986), a Szentmartoni (1983) ga je preveo kao nutarnji svijet, odnosno nutarnja struktura psihe. Mentalno zdravlje nije ovisno samo o vanjskim faktorima, nego je „mnogo važnije jačati i nutarnji milieu osobe. Potrebno je osigurati takav nutarnji svijet, integritet koji osobu može očuvati od dezintegracije u času krize“²¹ Upravo religioznost na poseban način osnažuje nutarnji milieu time što skreće čovjekov pogled prema sebi, prema njegovoj nutrini. To je ujedno i jedna od važnijih dobrobiti religioznosti u odnosu na mentalno zdravlje pojedinca.

²⁰ Ilija Živković, Suzana Vuletić, *Ekleziogene neuroze u psihopatološkim oblicima religioznosti*, 1272-1273

²¹ Mihalj Szentmartoni, *Religioznost i duševno zdravlje*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54653>, pristupljeno: 21.12.2021, 120

Smisao

Kada govorimo o pozitivnim učincima religije na mentalno stanje pojedinca ne možemo zaobići smisao života koji religija pruža čovjeku, a koji zasigurno ima psihoterapeutske učinke na istog. Istaknuti psihijatar Victor Frankl je došao do zaključka kako je 20% neuroza kod čovjeka uzrokovano osjećajem nedostatka životnog smisla.²² „Zdrava religioznost omogućava ostvarivanje same ljudske prirode i pruža saznanje šta je čovjek i šta je ono što mu da daje pravi smisao i kako se taj smisao ostvaruje.“²³ Stoga, „najdublji smisao osjećaju oni ljudi koji su uspjeli ostvariti ljubav prema božanskoj suštini.“²⁴

Osjećaj pripadnosti i sigurnosti

Jedna od najdubljih potreba čovjeka od postanka svijeta je potreba za pripadanjem i sigurnošću. Obitelj, prijatelji, te pripadnost narodu, daje čovjeku osjećaj neposredne sigurnosti. Ipak, čovjek je takvo biće koje traga za trajnim, vječnim osjećajem sigurnosti i pripadnosti. Upravo religija pozitivno djeluje na čovjekovu psihu time što mu pruža osjećaj vječne sigurnosti.

Katarza

Positivan učinak religije na mentalno stanje pojedinca ogleda se i mogućnostima religije da pruži katarzu, odnosno duhovno čišćenje, a koja je svrha svake psihoterapije.

Čovjekova psiha je često pod negativnim utjecajima osjećajima straha, tjeskobe, ljubomore, mržnje, krivnje, bijesa, itd. Posljedice se javljaju u obliku neuroza koju pojedinac doživljava. Religija pruža mogućnost duhovnog čišćenja putem ispovijedi bilo Bogu, svećeniku ili u kontekstu vjerske zajednice, a što za posljedicu ima blagotvoran učinak na čovjekovo psihičko stanje.

Dobrota i ljubav

Dobrota i ljubav su dvije iznimno važne sastavnice putem kojih religija osnažuje pojedinca, odnosno utječe na njegovo mentalno zdravlje. Naposljedku, Isus Krist je istaknuo dvije najvažnije zapovijedi u Novom zavjetu, a to su: ljubav prema Bogu, kao i prema bližnjem. Ljubav je prva i najvažnija. Religija putem isticanja važnosti dobrote i ljubavi utemeljuje pozitivne stavove kod pojedinca, te mu tako daje životnu energiju.

22 Marijana Došen, *Religioznost i duševno zdravlje*. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/djkbf:55/preview>, pristupljeno: 8.1.2022, 26

23 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernka*, (Novi Sad, CEIR, 2021), 68

24 Isto, 210

Savjest

Savjest igra vrlo važnu ulogu u mentalnom zdravlju osobe. Savjest nam daje ohrabrujuće, pozitivne impulse ili nas osuđuje. Čovjek je često u konfliktu sa svijetom ili sa samim sobom, te je pod pritiskom savjesti. Religija posjeduje iznimno moćno sredstvo kako bi umirila savjest, a to je poruka oprostjenja.

Valja istaći na kraju, a prema istraživanju sociologinje Kuburić, kako bitan faktor koji određuje hoće li religija imati pozitivan utjecaj na mentalno stanje pojedinca ili će biti izvorom frustracija jeste način spasenja. Istraživanje je provedeno na adolescentskoj populaciji. Zaključak iz svog istraživanja Kuburić je sažela slijedećim riječima: „Naime, vjerovanje u Božju bezuvjetnu ljubav i opravdanje vjerom u pozitivnoj su korelaciji sa psihičkim zdravljem.“²⁵

Pozitivna uloga religioznosti na mentalno, odnosno psihičko stanje osobe, događa se u onom trenutku kada se proces povezivanja s Bogom događa na pozitivan način način u kojem je „Bog pomoćnik na putu spasenja, a ne kontrolor nad glavom koji šiba i tjera u raj.“²⁶

Zaključak

Nakon provedenog istraživanja na temu ovog rada može se izvući slijedeći zaključak: Religioznost ne možemo držati uzrokom mentalnih bolesti, ali u određenim stanjima može dovesti do patoloških promjena u osobnosti pojedinca. U tom smislu važan je tip religioznosti koje možemo podijeliti na negativan i pozitivan. Također, religioznost shvaćena na ispravan način, može imati blagotvoran učinak na čovjekovo mentalno zdravlje. U kontekstu pozitivnog utjecaja religioznosti na mentalno stanje pojedinca, treba spomenuti i način spasenja u religiji, odnosno jesu li ti načini promovirani putem straha, prijetnje, manipulacije ili putem bezuvjetne ljubavi, te opravdanja koje se postiže vjerom. Iako tema ovog rada zahtjeva i dublje istraživanje, činjenice i postavke izložne u ovom radu upućuju na dobrobit religioznosti na mentalno zdravlje pojedinca.

Literatura

Došen Marija, „*Religioznost i duševno zdravlje*“, Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/djkbfbf:55/preview>, pristupljeno: 8.1.2022.

Freud Sigmund, *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Dostupno na: <https://iep.utm.edu/freud-r/>, pristupljeno: 21.1.2022.

25 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernka*, 102.

26 Zorica Kuburić, *Religija i psihičko zdravlje vjernka*, 102.

- Hajek Dubravka, „*Odnos religioznosti i mentalnog zdravlja*“, Filozofski fakultet Osijek, Dostupno na: <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:515>, pristupljeno: 29.12.2021.
- Koenig G. Harold, *Handbook of Religion and Mental Health*, San Diego, CA, Academic Press, 1998.
- Kuburić Zorica, *Religija i psihičko zdravlje vjernika*, CEIR, Novi Sad 2021.
- Szentmartoni Mihalj, „Religioznost i duševno zdravlje“, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 38. No. 2, 1983. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/54653>, pristupljeno: 21.12.2021.
- Živković Ilija, Vuletić Suzana, „Ekleziogene neuroze u psihopatološkim oblicima religioznosti“, *Društvena istraživanja*, 16 (2007) VI. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19259>, pristupljeno: 8.1.2022.

Zdenko Jovišić

Evangelical Theological Seminary, Osijek
 Republic of Croatia
zdenko.jovisic@gmail.com

THE INFLUENCE OF RELIGIOSITY ON MENTAL HEALTH

Summary

The goal of this essay is to demonstrate the relationship between religiosity and personal mental health. Religion, that is manifested in person's religiosity is a phenomenon which we can recognize since the beginning of human history. Society, in its various facets, is strongly impacted by religion. Many prominent individuals in history have shared their observations of its impact on a man's psyche, that is his mental condition. This essay in part conveys the reflections of some of these individuals. For the purpose of better understanding that religiosity has on person's mental health it is important to define what mental health is. The experience and observations of professionals who are trained in the field of mental health demonstrate the existence of good and beneficial effects of religiosity on people's psyche, as well as the negative ones. However, this essay is not an exhaustive and complete explanation of them. And in the end, the term ecclesiogenic neuroses is covered to illustrate dynamic relationship between religiosity and its effects on mental conditions.

Keywords: *religion, religiosity, mental health, ecclesiogenic neuroses*